

De KNOB Stimuleringsprijs voor nieuw academisch talent 2016/2017

Juryrapport

Juryrapport van de KNOB Stimuleringsprijs voor nieuw onderzoekstalent 2016/2017, zoals bekend gemaakt op vrijdag 17 maart 2017 tijdens de feestelijke uitreiking van de prijs in de Lutherse Kerk in Utrecht.

Van oudsher vindt de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond het belangrijk beginnende onderzoekers een podium te geven voor de presentatie van hun onderzoek. Dit podium wordt geboden met het Bulletin KNOB en tijdens speciale studentenstudiemiddagen. Bij zijn afscheid als voorzitter van de KNOB heeft Diederik Six in 2008 daarbij een stimuleringsprijs voor nieuw academisch talent aangeboden. Het onderzoekstalent komt tot uitdrukking door een opmerkelijke wetenschappelijke scriptie, artikel of project in een van de wetenschapsgebieden die de bond behartigt.

Vandaag wordt voor de vierde keer de KNOB Stimuleringsprijs voor nieuw academisch talent uitgereikt. De jury van de stimuleringsprijs 2016-2017 bestond uit dr. Petra Brouwer (Universiteit van Amsterdam), dr. Freek Schmidt (Vrije Universiteit, Amsterdam) en stond onder voorzitterschap van prof. dr. Bernard Colenbrander (Technische Universiteit Eindhoven). Secretaris van de jury was Jeroen Westerman, secretaris van de KNOB, ondersteund door Judith Fraune van het bureau van de KNOB.

Net zoals twee jaar geleden ontving de jury acht scripties, ditmaal op voordracht van collega's van de Vrije Universiteit, de Universiteit Utrecht, de Universiteit van Amsterdam, de Rijksuniversiteit Groningen en de Technische Universiteit Eindhoven. De jury is hen bijzonder dankbaar voor de voordrachten die zij hebben gedaan. De stimuleringsprijs kan niet zonder deze betrokkenheid. Sterker nog, we mogen stellen dat zonder het engagement van de betrokken docenten in de begeleiding en ondersteuning van de studenten de afstudeerscripties niet de kwaliteit zouden hebben gekregen, die de jury geconstateerd heeft. De jury was daarnaast blij verrast door de grote diversiteit aan onderwerpen, maar zeker ook aan aanpak en methode. De inzendingen vormen een waaier van de Nederlandse praktijk van onderzoek op het gebied van de disciplines die de KNOB behartigt.

Het niveau van alle scripties was hoog. Het vaak gehoorde geklaag dat studenten er tegenwoordig de kantjes vanaf lopen, wordt hier gelogenstraft. Stuk voor stuk zijn hier nieuwe onderzoekers aan het werk geweest die zich in hun onderwerp hebben vastgebeten, studenten die sterk gemotiveerd zijn om echt iets uit te zoeken. Bij sommige scripties spat dat er zelfs vanaf. Veel scripties sluiten ook aan bij actuele ontwikkelingen in de samenleving en tonen daarmee een maatschappelijke relevantie die in de traditionele kunst- en architectuurgeschiedenis zeker niet vanzelfsprekend is. Opvallend is dat aan veel scripties zeer degelijk archief- en literatuuronderzoek ten grondslag ligt. Alle studies zijn breed van opzet en neigen naar het interdisciplinaire: de onderzoekers kijken over de grenzen van het eigen vakgebied heen. De jury wil alle inzenders bijzonder hartelijk danken voor hun inzending en wenst allen veel succes in het vervolg van hun loopbaan.

De jury heeft haar taakopvatting breed geïnterpreteerd en ook meegewogen in hoeverre de scripties relevant zijn voor het Nederlands architectuurhistorisch bedrijf. Welke bijdrage levert het onderzoek aan de beoefening van de disciplines die de KNOB behartigt: de architectuurgeschiedenis, monumentenzorg, middeleeuwse archeologie (voor zover betrekking hebbend op verdwenen bouwwerken), stedenbouwgeschiedenis, historisch landschap en de restauratiegeschiedenis en -praktijk? Daarbij zijn belangrijke criteria dat de scriptie getuigt van een kritische benadering van het vakgebied, in welke mate het onderzoek consistent dan wel vernieuwend is in aanpak en uitvoering en in hoeverre het nieuwe inzichten oplevert. Ook de toegankelijkheid van de tekst is meegewogen.

Bij een selectie zijn er onvermijdelijk afvallers. Vier scripties zijn niet genomineerd, maar verdienen het evengoed om genoemd te worden. Inzenden was alleen mogelijk met een aanbevelingsbrief van de scriptiebegeleider, wat dus al een eerste selectie betekende. De niet-genomineerde scripties getuigen dan ook ieder voor zich van een hoog niveau.

In de bevlogen en gedurfde scriptie van **Leonie van Buuren** (Technische Universiteit Eindhoven, 2016), *Het spel van de architectonische grammatica tijdens de renaissance en vandaag* valt de onconventionele aanpak van de klassieke traktaten en het fraaie analytische tekenwerk op. In haar scriptie *Re-mapping the African neighbourhood. A case-study in comparative urban research with examples from Accra and Nairobi (1918-present)* toont **Pauline Bezemer** (Rijksuniversiteit Groningen, 2016) de verschillende manieren van interpretatie van westerse concepten in de ruimtelijke ontwikkeling van twee grote Afrikaanse steden. In het onderzoek van de uitstekend geschreven scriptie *Een doel. Twee gedachten. Het nationaalsocialisme en restaureren in Nederland 1940-1944* gaat **Martijn de Jong** (Universiteit Utrecht, 2015) in op de vraag in hoeverre de nationaal-socialistische ideologie ook de Nederlandse restauratiepraktijk tijdens de Duitse bezetting heeft beïnvloed. Ten slotte laat **Cees Lafeber** (Universiteit Utrecht, 2016) in *The development of a train station in tropical Africa: the S. Sebastião Maritime Station in São Tomé Town, São Tomé and Príncipe – cocoa production as catalyst for change* zien wat de impact was van de aanleg van een spoorweg op het landschap op het West-Afrikaanse eiland San Thomé. De auteur deed ter plekke bouwhistorisch onderzoek en dook ook in de archieven in Lissabon.

De jury heeft op basis van hun scriptie vier talenten genomineerd voor de prijs. U heeft hen vanmiddag gehoord. In alfabetische volgorde betreft dat de volgende onderzoeken:

De scriptie van **Sandra Guarda** (Vrije Universiteit, 2016), *The Importance of Being Overhoeks. The biography of the former Shell-terrain in Amsterdam-North: 1914 to present* past het concept van de biografie toe op het bijzondere, opgeofferde complex op het Shell-terrein in Amsterdam-Noord. Op welhaast archeologische wijze heeft zij de inrichtingsgeschiedenis van dit gebied ontrafeld, met veel aandacht voor de betekenis van de architect Arthur Staal. De nauwkeurig uitgewerkte scriptie heeft een sterk op de casus gerichte aanpak. Het is een verhaal dat publicatie verdient. Het theoretisch kader is wat beperkter. Sandra Guarda heeft, hoewel vooral impliciet van karakter, duidelijk een cultuurkritische agenda: er waren voor dit gebied mooie kansen voor behoud door ontwikkeling, maar deze zijn onbenut gebleven.

Agnes Kersten is in 2016 aan de Universiteit van Amsterdam afgestudeerd op de scriptie ***Het ontstaan van het Nederlandse Rijkswegennet 1795-1940. Planning, ontwerp en uitvoering.*** Haar onderzoek naar de oorsprong van het meest bepalende netwerk van de Nederlandse infrastructuur weerlegt de bestaande opvatting dat er pas sinds 1927 sprake is van een zogenaamd Rijkswegennet, met de inwerkingtreding van het Rijkswegenplan. Deze studie laat zien dat het systematisch denken over een nationaal wegennet al ononderbroken plaatsvond vanaf de Napoleontische Tijd. De historische bronnen zijn secuur doorgespit en volop benut. Vanuit het perspectief van de rijksoverheid (beleid en wetgeving) heeft Agnes Kersten de conceptionalisering van de rijkswegen bestudeerd. Daarbij geeft zij zowel aandacht aan de opzet op hoofdlijnen, als aan de uitwerking van wegen met elementen als windsingels, wegmarkering,

profielen en maten. Een aspect dat wat onderbelicht is gebleven, is de ruimtelijke vormgeving en inpassing van de rijkswegen in het landschap.

Ichmarah Kock studeerde vorig jaar af op de ambitieuze scriptie *Towards a History of Architecture in the Caribbean. A study on frameworks and writing methods in architectural historiography. Aruba, Bonaire, Curaçao, Saba, St. Eustatius, and St. Maarten* (Universiteit van Amsterdam, 2016). In haar analyse van de historiografie van de Caraïbische eilanden laat zij zien hoe de gebruikelijke Eurocentrische opzet in periodisering en stijlen tekortschiet. In plaats daarvan stelt zij een typologische benadering voor, waardoor *vernacular architecture*, ofwel de regionale bouwkunst ook een plaats krijgt in de analyse. Het onderwerp is maatschappelijk relevant door de problematiek van het eurocentrisch perspectief voor het voetlicht brengen. De jury waardeert de goede analyse van de bestaande literatuur en de verbinding die Ichmarah Kock legt met monumentenzorg en bouwregels. Belangrijk is de concrete uitwerking in aanbevelingen voor een verdere aanpak van deze thematiek. De jury had graag nog wat meer van het eigen perspectief van de auteur willen zien.

De vierde genomineerde scriptie is *Collaboration between opposites? A case-study on affiliations between architecture and engineering in the Netherlands (1946-1980)*, geschreven door **Marlies Noijens** (Vrije Universiteit, 2015). Ook hier gaat het om een maatschappelijk zeer relevant onderwerp: de studie van een ingenieursbedrijf, namelijk Royal Haskoning, die een belangrijke rol heeft in de inrichting van ons land. Ook is de scriptie van belang, omdat zij gaat over het domein waar de architect en ingenieur elkaar raken. Dit aspect had nog wat beter uit de verf kunnen komen. Indrukwekkend is de hoeveelheid werk die er voor dit onderzoek is verzet. Naast archief- en literatuuronderzoek heeft Marlies Noijens door middel van interviews ontleed wat er in het bedrijf speelde. Deze mooie scriptie ontgint een onderzoeksterrein dat meer aandacht verdient, namelijk dat van de kleine groep van ondernemingen die met hun inrichtingsplannen een groot stempel op Nederland drukken.

De auteurs van deze vier mooie scripties dingen mee naar de stimuleringsprijs. Wat valt er te winnen? Aan de prijs zijn een zilveren penning, een jaar lidmaatschap van de KNOB en een geldbedrag van 500 euro verbonden. De prijswinnaar wordt uitgenodigd om een artikel in het Bulletin KNOB te publiceren. Maar in de allereerste plaats is de prijs bedoeld als aanmoediging: niet alleen aan de uiteindelijke winnaar, maar aan al het nieuwe talent dat rondloopt op de universiteiten.

Graag maken wij dan nu de winnaar, of beter gezegd, winnares bekend. De jury was unaniem in haar keuze. De KNOB-stimuleringsprijs 2016-2017 gaat naar een uitvoerig en zorgvuldig uitgevoerd onderzoek. Het is een scriptie die geplaatst kan worden binnen de toenemende aandacht vanuit onderzoek en beleid voor het ruimtelijk erfgoed. Onderzoek op dit terrein, voor zover dat gedaan werd, was lange tijd vooral het domein van de geografische en ingenieursdisciplines. Het is waardevol dat nu ook vanuit kunsthistorisch perspectief naar dit erfgoed wordt gekeken. Ook prijst de jury het fraaie beeldmateriaal dat nog verdere mogelijkheden voor verdere analyse en verdieping biedt.

De winnares van de KNOB-stimuleringsprijs voor nieuw academisch talent is Agnes Kersten met haar scriptie over *Het ontstaan van het Nederlandse Rijkswegennet*.

Namens de jury,

Prof. dr. B.J.F. Coolenbrander, voorzitter
Dr. J. Westerman, secretaris

Utrecht, 17 maart 2017